

Косенко О.П.,

*д.е.н, професор кафедри маркетингу
Національний технічний університет «ХПІ»*

Колотюк О.І.,

*асистент кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»*

Перерва П.Г.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»
(м. Харків, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО ЗАХИСТУ ВИКЛЮЧНИХ ПРАВ

Останнім часом набула особливої ваги проблема захисту споживчого ринку від фальсифікованої, контрафактної продукції, щорічний оборот якої у світі становить понад 650 млрд євро на рік.

На сучасному етапі розвитку міжнародного співтовариства інтелектуальна власність є одним із потенційних ресурсів багатств нації, а проблеми її захисту набувають загальносвітового значення. Конституційна норма про охорону інтелектуальної власності набула розвитку й у митному законодавстві. Держава уповноважила митні органи на здійснення митного контролю, у тому числі щодо переміщуваних через митний кордон товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності. Їхня діяльність у даному ракурсі спрямована на забезпечення захисту прав інтелектуальної власності та припинення незаконного обігу контрафактної продукції. У встановленому митним законодавством порядку та за наявності достатніх підстав митні органи вправі вживати заходів, пов'язаних із призупиненням випуску товарів

Митним органам відводиться ключова роль у припиненні переміщення контрафактної продукції через митний кордон України. Відповідно до українського законодавства одним із завдань митних органів є забезпечення захисту прав інтелектуальної власності на митній території нашої країни, а також контроль за правильністю визначення митної вартості товару та стягнення митних платежів.

Тому при перетині товарами митного кордону України особливого значення набувають два аспекти:

а) включення платежів за використання об'єктів інтелектуальної власності у митну вартість товарів;

б) дотримання заходів захисту прав інтелектуальної власності.

На сьогоднішній день у сфері інтелектуальної власності виділено два ключові завдання: боротьба з розповсюдженням контрафактної та фальсифікованої продукції та гармонізація українського

законодавства з нормами міжнародного права.

Митний контроль товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, має кілька цілей:

- захист інтересів правовласників;
- забезпечення надходження до державного бюджету сум від стягнення мит, податків, так як вартість прав на користування об'єктами інтелектуальної власності враховується при розрахунку митної вартості товарів;
- забезпечення правової безпеки споживачів товарів.

Варто зазначити, що при здійсненні митного регулювання міжнародної торгівлі товарами, що містять інтелектуальну власність, розкрилися проблеми економічного та правового характеру, спричинені недоліками понятійного апарату, що відображає економічні та правові об'єкти та відносини, пов'язані з використанням інтелектуальної власності у комерційному обороті. Це викликає певні труднощі у практичній роботі митних органів при здійсненні регулятивної та правоохоронної функцій.

В результаті цього не всі товари, що містять інтелектуальну власність і підлягають митному оподаткуванню, обкладаються митом, податками в повному обсязі. Недоліки понятійного апарату служать благодатним ґрунтом для ухилення від сплати податків, приховування прибутку, вилучення незаконного прибутку, безконтрольний вивіз капіталу за кордон контрафактного та фальсифікованого товару та ін.

У зв'язку з цим необхідна комплексна уніфікація в галузі цивільного національного законодавства, а також включення до національного законодавства легального визначення понять контрафактна (тобто випущена з порушенням авторських прав) та фальсифікована (тобто підроблена) продукція. Однією із основних особливостей законодавчого регулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні є територіальний характер таких прав. Тобто права автора охороняються та захищаються лише на території тієї держави, де про них було належним чином заявлено. І отримання таких прав в одній державі зовсім не тягне за собою їх визнання в іншій.

У цьому випадку виникає проблема вичерпання прав. У різних країнах ставлення щодо нього різне. У одних країнах застосовується територіальний принцип вичерпання прав, в інших — міжнародний. Міжнародний принцип вичерпання прав полягає у тому, що виключне право правовласника вважається вичерпаним щодо конкретного продукту на момент першого його введення у оборот у даній країні. Вирішенню цієї проблеми сприятиме функціонування єдиного митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності.

Для вирішення вищезазначених завдань необхідно використати досвід європейських країн. З моменту свого утворення Європейський Союз надавав особливого значення охороні інтелектуальної власності, особливо наголошуючи на необхідності гармонізації регулювання захисту товарних знаків. Було ухвалено рішення про створення єдиної Європейської системи реєстрації товарних знаків, за якої реєстрація такого товарного знаку діяла б у всіх країнах Європейського Союзу. Це рішення було закріплено у постанові Ради Європейського Союзу від 20 грудня 1993 р. № 40/94 «Про товарний знак Європейського Союзу». Цим документом закріплено товарний знак Європейського Союзу, що має однаковий статус та рівну юридичну силу на всій території Європейського Союзу.

Варто зазначити, що в Європейському Союзі діє регіональний принцип вичерпання прав, який передбачає, що виключне право на товарний знак вважається вичерпаним після введення товару в цивільний обіг правовласником або іншою особою за його згодою на території однієї з країн, що входить до ЄС.

Незважаючи на певний прогрес, митні органи мають вирішити ще кілька проблем, зокрема, необхідно вдосконалювати митне законодавство. Одним із кроків у цьому напрямі має стати наділення митних органів повноваженнями щодо припинення випуску товарів без заяв правовласника, так званий принцип *ex officio*, який вже обговорюється в нашій країні. Сенс цього нововведення в тому, що будь-яка продукція сумнівної, на думку працівників митниці, якості, може бути віднесена до контрафактної.

Також потрібне запровадження єдиного тлумачення таких термінів, як «фальсифіковані товари», «контрафактні товари», необхідні поправки до положень, що визначають подальшу долю конфіскованого контрафакту.

Крім того, актуальним завданням є створення єдиної інформаційної системи щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. В даний час на офіційних сайтах розміщено лише деякі нормативні правові документи. Митні реєстри об'єктів інтелектуальної власності розміщені на сайтах національних митних органів, що не завжди дозволяють вчасно розпізнати та усунути спроби порушення виняткових прав. Результативність заходів багато в чому залежить від інформаційної підтримки з боку правовласників товарних знаків, тому що саме вони мають у своєму розпорядженні найбільш повну і своєчасну інформацію про порушення власних прав у сфері інтелектуальної власності. Захист споживчого ринку від ввезення неякісної контрафактної продукції пов'язана із захистом економічних та стратегічних інтересів держави, виконанням міжнародних зобов'язань України.

Література

1. Тот Л.П., Рогачева М.Б. Проблемы таможенной защиты интеллектуальной собственности и пути их решения с учетом опыта ЕС // Инновационное развитие через рынок интеллектуальной собственности. 2013. С.204-206.
2. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
3. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
4. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
5. Грабченко А.И., Смоловик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999. 242 с.
6. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.
7. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // Управління розвитком. Харків: ХНЕУ. 2011. № 4. С. 258-260.
8. Гладенко И.В. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия / И.В. Гладенко, П.Г. Перерва, В.Л. Товажнянский, Т.А. Кобелева // Вісник НТУ «ХПІ». 2009. № 36-1. С. 12-22
9. Pererva P. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise / P.Pererva, V.Tovazhnyanskiy, T.Kobeleva, I.Gladenko// Business Studies.- Miskolc : Miskolcz University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.
10. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobieliava, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // Науковий вісник Полісся. 2017. № 2 (10), ч.2. С. 144-149.
11. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobieliava T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // Problems and Perspectives in Management. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.
12. Товажнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.
13. Kobieliava T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.

14. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.
15. Kosenko O.P., Kobieliava T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // Scientific bulletin of Polissia. 2017. №1, ч.2. С.140-145.
16. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // Навч. посібн. для інж.-техн. вузів. Харків: «Основа», 1993. 288 с.
17. Kocziszky G., Kobieliava T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.
18. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследования рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.
19. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи // Вісник НТУ "ХПІ". Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
20. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.

Крамський Д.Ю.,

*к.е.н, доцент кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»*

Побережний Р.О.,

*к.е.н, доцент кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»*

Перерва П.Г.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»*

(м. Харків, Україна)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Цифрова економіка, під якою розуміють економіку, суттєвим елементом якої є використання інформаційних технологій, нині пронизує всі сфери суспільного та економічного життя більшості країн світу, впливаючи на різні сфери світового та національного господарства: банківську систему, торгівлю, енергетику, транспорт, освіта, охорона здоров'я та ін. Якщо у 1995 р. лише близько 45 млн людей мали доступ до інтернету, то у 2021 р. — вже понад 4,5 млрд, тобто більше половини населення Землі. Вже близько 100 % світових даних вважаються оцифрованими і більше 50 % має ІР-адресу.